Towarzystwo Biblioteki Polskiej
w Wiedniu
(IV. Mayerhofgasse 11).

Sprawozdania Wydziału
za lata 1914—1916

WIEDEŃ 1917.

Nakładem własnym. — Drukiem Karola Herrmanna, IX. Alserstr. 50

I. Sprawozdanie za r. 1914,

złożone na Walnem Zgromadzeniu w d. 15. maja 1915 r.
przez wiceprezęsa Towarzystwa Dr. LUDWIKA ĆWIKLIŃSKIEGO.

Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa za rok 1914 odbiega znacznie od sprawozdań dawniejszych, a to zarówno co się tyczy formy, choćby już pod tym względem, że na razie przynajmniej, chcąc oszczędzić wydatków, nie ogłaszamy go drukiem, jak i co się tyczy treści, albowiem wydarzenia wojenne, które ciężarem niebywałym przygniotły przedewszystkiem społeczeństwo nasze, odbiły się także na skromnych sprawach Towarzystwa.

Z pomiędzy setek tysięcy rodaków, uchodzących z kraju ojczystego przed nieprzyjacielem, najliczniejsze rzesze przybyły do stolicy państwa. Na Towarzystwo Biblioteki Polskiej, uważane za jedno z ognisk duchowego życia kolonii polskiej w Wiedniu, spadł obowiązek służenia współrodakom pomocą, na jaką statuty, urządzenia i fundusze pozwalają. Pomoc ta ujawniła i ujawnia się dotąd osobliwie w trojakim względzie.

1. Towarzystwo Biblioteki Polskiej, które już od dłuższego czasu w lokalnościach swych (w miarę możności) udziela gościny kilku tutejszym stowarzyszeniom polskim, jak „Polonia", Sodalicya Maryańska Panów, Towarzystwo Dam dobroczynności Św. Wincentego à Paulo, Sokół, Lutnia, Chór Pań i Przedświt, chętnie na to zezwoliło, by różne komitety i związki uchodźców w domu naszym odbywały posiedzenia i narady. Korzystały z tego pozwolenia osobliwie: Towarzystwo Pań z Galicyi i Związki galicyjskich nauczycieli i nauczycielek, tak dla obrad w sprawach zawodowych, jak dla kursów naukowych. W lokalnościach Biblioteki odbyło się

również pierwsze organizacyjne posiedzenie Wiedeńskiego Komisaryatu Naczelnego Komitetu Narodowego, odbyły się pierwsze posiedzenia sekcyjne Komisaryatu.

2. Przybysze z kraju pragnęli korzystać z księgozbioru naszego, zapisywali się przeto licznie do Towarzystwa w charakterze uczestników. Zarząd Biblioteki dołożył starań, aby uczynić zadość słusznym życzeniom naszych gości. Niestety, nie mogliśmy i nie możemy zaradzić potrzebom w tym stopniu, jakbyśmy pragnęli. Księgozbiór nasz nie obfituje w dość znaczny poczet dzieł, zwłaszcza w nowości literackie, by one starczyć mogły wobec niezwykle zwiększonego popytu. Skromne fundusze, którymi Biblioteka rozporządza, nie pozwalają na znaczne zakupna ani na zorganizowanie czytelni, zaopatrzonej w czasopisma i dzienniki, ani wreszcie na zaprowadzenie innych urządzeń, odpowiadających zwiększonej liczbie czytelników. Przeznaczono jednak znaczniejszą aniżeli wpierw liczbę dni na wypożyczanie książek, a pomocnik bibliotekarza pracował wraz z przybranemi siłami pilnie i gorliwie, by sprostać zadaniu. Na wzmiankę zasługuje w tym związku i ten fakt, że dość pokaźny poczet duplikatów dzieł przesłano do szpitali wojskowych w Wiedniu i poza Wiedniem dla rannych żołnierzy-Polaków, spragnionych lektury w języku ojczystym.

3. Gdy wraz z rodzicami, szukającymi schronienia w Wiedniu, przybyły także liczne rzesze dziatwy szkolnej, okazała się potrzeba postarania się o to, by oprócz uczniów i uczennic, uczęszczających do szkół średnich, także dzieci młodsze uchronić przed bezczynnością i umożliwić im naukę w języku ojczystym. Starania około nauki gimnazyalnej, realnej i licealnej podjęły osobne komitety i fachowi profesorowie, z Galicyi przybyli. Wydział Biblioteki rozpoczął wcześnie, już w wrześniu roku ubiegłego, akcyę stosowną, by zorganizować kursa szkolne w zakresie właściwym szkołom ludowym i wydziałowym i uprzystępnić je pewnej przynajmniej garstce dzieci. Wskutek nader gorliwych i skutecznych zabiegów dyrektorki żeńskiej szkoły wydziałowej imienia Mikołaja Reja we Lwowie, pani Kikinisowej, Wydział mógł w październiku przystąpić do otwarcia t. zw. kursów zajęcia (Beschäftigungskurse), otrzymawszy zezwolenie od dolno-austryackiej Rady szkolnej krajowej. Nauka odbywa się odtąd regularnie według planu naukowego dla szkół gylicyjskich. Ze względu na brak sal musiano z konieczności wprowadzić w klasach ludowych system koedukacyjny. Dzieci szkoły ludowej podzielono na cztery grupy, odpowiadające czterem klasom szkoły ludowej typu miejskiego, uczennice klas wydziałowych stanowią osobną grupę. Kierownictwo kursów spoczywa w doświadczonych rękach pani Kikinisowej, a wspiera ją dzielnie grono nauczycieli i nauczycielek, z Galicyi przy-

byłych. Obowiązek nadzoru pedagogicznego przyjął na siebie c. k. krajowy inspektor szkół lud. Dr. Alfred Jahner. Frekwencya dzieci przeszła wszelkie oczekiwania, nie jest jednak z powodów zrozumiałych jednostajna. Zapisanych było w pólroczu zimowem dzieci 166, ilość dzieci, uczęszczających stale do szkoły, wynosiła około 120. Pochodzą one z 50 miejscowości galicyjskich i z różnych kategoryi szkół, z których każda niemal innym kierowała się planem; wiele nadto dzieci pobierało w kraju naukę prywatnie bez żadnego planu. Mając to na uwadze, zrozumieć łatwo, jak trudno było tak różnorodny materyał dzieci doprowadzić do jednego poziomu naukowego, jak usilną była praca kierowniczki i grona nauczycielskiego, skoro trudności te zostały szczęśliwie pokonane, a wizytacye dokonane przez p. inspektora krajowego, p. wiceprezydenta galicyjskiej Rady szkolnej krajowej tudzież wiceprezesa Towarzystwa stwierdziły prawidłowy postęp nauki i dobre jej wyniki. Piękne uroczystości, urządzone w szkole w listopadzie roku ubiegłego oraz w styczniu i maju roku bieżącego przy współudziale rodziców i licznych gości wykazały także dobitnie, że grono nauczycielskie wraz z kierowniczką troskliwie o to zabiega, by kształcić nietylko umysły, lecz i serca powierzonej sobie dziatwy. W pierwszym kwartale roku szkolnego nauka była zupełnie bezpłatna, od stycznia począwszy składają dzieci wedle możności skromne datki na pokrycie choć części wydatków połączonych z nauką. Towarzystwo Biblioteki Polskiej na cele tej szkoły funduszów żadnych wyznaczyć nie może. Subwencyi po 400 kor. udzieliły galicyjska Rada szkolna krajowa oraz Komitet Opieki nad uchodźcami galicyjskimi. Jest pewna nadzieja, że wpłyną jeszcze z tych czy z innych źródeł dalsze subwencye.

Nie mniej ważnem jest zadanie szkółki, stale z Towarzystwem naszem związanej, aczkolwiek ramy jej są nierównie ciaśniejsze. Z radością zaznaczyć należy, że jak w dawnejszych latach, tak i w roku ubiegłym osiągnięto piękne wyniki.

Za pracę skuteczną, szerzącą znajomość języka, budzącą uczucia patryotyczne w sercach dziatwy naszej, należy się paniom nauczycielkom szczere uznanie. Do szkółki uczęszczało w roku ubiegłym dzieci 70, (a więc 14 mniej, aniżeli w roku 1913), z tego chłopców 39, dziewcząt 31.

Prezydent senatu w Trybunale administracyjnym, p. Dr. Jan Sawicki krzątał się z tąsamą co zawsze gorliwością około funduszu kolonijnego i zebrał kwotę pokaźną. Wskutek wypadków wojennych nie wysłano jednak dzieci na kolonię letnią, lecz udzielono im zasiłku po 30 kor. Z tego funduszu wydzielono nadto kwotę 150 kor. dla funduszu gwiazdkowego, którym zawiadywała, jak lat poprzednich,

J. E. pani Sewerynowa Kniaziołucka. Aczkolwiek ze względu na dane stosunki wstrzymano się od rozesłania arkuszy składkowych, zebrała się razem z pozostałością z roku poprzedniego suma, która umożliwiła obdarzenie 49 dzieci ubraniem, 12 dzieci obuwiem. Uroczystości gwiazdkowej nie urządzono. Jako pozostałość na rok następny przeniesiono 373 kor. 40 h.

Księgozbiór Towarzystwa wzrósł o 272 dzieł w 311 tomach i obejmuje obecnie 18.133 dzieł w 23.385 tomach. Na zakupno książek wydano zarówno ze względów oszczędnościowych jak ze względu na trudności w handlu księgarskim, wojną wywołane, mniej aniżeli w roku poprzednim i aniżeli preliminowano.

Wedle statutu, jednym z głównych środków, z pomocą których Towarzystwo ma się starać osiągnąć zakreślony cel, mają być odczyty z zakresu literatury, sztuki, historyi i innych umiejętności. Zasłużony prelegent, p. Dr. Monat złożył, jak już wielokrotnie, tak i w roku ubiegłym swą rozległą wiedzę i zapał, wynikający ze szczerej miłości rzeczy ojczystych, Towarzystwu w ofierze i wygłosił szereg odczytów z zakresu historyi nowszej literatury polskiej, których licznie zgromadzeni członkowie Towarzystwa, a także i osoby z poza Towarzystwa, słuchali z zajęciem. Myśl pozyskania kilku profesorów Wszechnicy Jagiellońskiej i Lwowskiej celem wygłoszenia cyklu prelekcyi nie dała się się na razie urzeczywistnić z powodów od Wydziału niezawisłych. Wszakże, jak w roku 1912 przybył do nas ze Lwowa Jan Kasprowicz, poeta i profesor, by odczytem o twórcy Irydyona i Nieboskiej uświetnić uroczystość jubileuszową, naówczas ku czci nieśmiertelnego wieszcza urządzoną, tak w roku ubiegłym powitaliśmy drugiego profesora Uniwersytetu Lwowskiego, historyka, Dra Dembińskiego, który na uroczystym wieczorku, poświęconym pamięci Konstytucyi 3-maja, w słowach wymownych przedstawił wyniki badań swych nad wiekopomnym aktem politycznej mądrości narodu. Uroczysty ten wieczór odbył się dnia 2. maja, urządzony wspólnem staraniem Biblioteki i innych polskich Towarzystw tutejszych, w pierwszym rzędzie towarzystwa Strzechy. W części muzykalno-deklamacyjnej tegoż wieczoru wzięły łaskawie udział panie Seeligerowa, Melville-Liszniewska i Schayer tudzież chór akademicki. Wydział poczuwa się do miłego obowiązku wyrażenia wszystkim paniom i panom serdecznego podziękowania.

Dla funduszów Towarzystwa rok ubiegły, jak się ze sprawozdania Skarbnika przekonać można, nie był pomyślny. Zmniejszyły się zwłaszcza wkładki członków o kor. 892. Gdy bowiem w roku 1913 wynosiły 2357 kor., w roku 1914 spadła ta rubryka dochodów do kwoty 1465 kor. Spadek ten uważać jednak może wolno tylko za przejściowy. Sprowadziły go stosunki, wywołane burzą wojenną,

po której ukończeniu spodziewać się należy wzrostu dochodu w tej rubryce. Głęboką wdzięczność wyraża Wydział Towarzystwa Wysokiemu Sejmowi Krajowemu Galicyjskiemu za udzieloną subwencyę w kwocie 400 kor. a Wysokiemu Kołu Polskiemu w Wiedniu za subwencyę w kwocie 250 kor. dla Biblioteki, nadto Wysokiemu Wydziałowi Krajowemu za subwencyę 500 kor. dla szkółki. Znakomicie zasilił fundusz szkółki bardzo znaczny dochód z wieczoru mazurowego. Mimo tych nadzwyczajnych dochodów i datków suma dochodu funduszu Biblioteki była w tym roku mniejsza, aniżeli w roku poprzednim o 583 kor. 7 hal. Dochody szkółki wykazują w porównaniu z dochodami z r. 1913 kwotę wyższą o blisko 800 kor. jedynie z powodu wpływu 2184 kor. 88 hal., które jako dochód z wieczoru mazurowego całkowicie przelane zostały do funduszów szkółki. — Wydział Towarzystwa musiał tedy kierować się w wydatkach roku 1914 wedle możności względami oszczędnościowymi i tylko tym sposobem zdołał uzyskać pozostałość w łącznej kwocie 968 kor. 73 hal., składającą się z funduszu Biblioteki w kwocie 191 kor. 9 hal. i z nadwyżki dochodów w kwocie 777 kor. 64 hal. funduszu szkółki. W wyższym jeszcze stopniu wskazana jest oszczędność na rok bieżący, skoro w tej i owej rubryce, zwłaszcza w rubryce „dochód z wieczoru mazurowego“ nie można wpisać żadnego wpływu, a z niektórych innych dochody są niepewne. Wyrazem tej niepewności jest preliminarz na rok 1915.

W ciągu roku ubiegłego przystąpiło do Towarzystwa nowych członków 7, ubyło przez śmieć członków 3. Dr. Edmund Groblewski, komisarz powiatowy, przydzielony do Ministertwa rolnictwa, poległ pod Przemyślem. Wicesekretarz ministeryalny, Dr. Antoni Malczewski, przydzielony do służby w Ministerstwie dla Galicyi, zmarł w Bielsku wskutek choroby, której nabawił się wśród trudów wojennych. W Wiedniu zeszedł z tego świata prezydent Sentu przy Najwyższym Trybunale, Włodzimierz Wilke. Cześć Ich pamięci!

Wydział Towarzystwa odbywał posiedzenia w miarę potrzeby; w skutek zaś wyjątkowych okoliczności potrzeba ta zdarzała się dość często.

W łonie Wydziału nastąpiła w tym roku zmiana, której słów kilka poświęcić wypada. Radca dworu Struszkiewicz, który przez szereg lat piastował godność Wiceprezesa Towarzystwa, zrzekł się tej godności z początkiem jesieni roku ubiegłego ze względu na stan zdrowia. Zawsze pełen inicyatywy i poświęcenia, ilekroć chodziło o dobro kolonii polskiej w Wiedniu, zaskarbił sobie p. radca Struszkiewicz pracą gorliwą i wytrwałą około organizacyi i rozwoju Towarzystwa Biblioteki polskiej szczególne zasługi. Oddając cześć tym za-

sługom, czynię to zarazem imieniem J. E. p. Bilińskiego, naszego czcigodnego Prezesa, który z powodu zajęć nader ważnych nie mógł przybyć na posiedzenie dzisiejsze. Ze szczerem zadowoleniem nadmieniam, że p. Struszkiewicz, uproszony prez Wydział, pozostał w nim w charakterze członka i nie odmawiał mu światłej swej rady i pomocy.

W miejsce p. Struszkiewicza wybrano wiceprezesem Dr. L. Ćwiklińskiego.

Sprawozdanie powyższe przyjęło Walne Zgromdzenie do wiadomości.

II. Sprawozdanie za r. 1915,

złożone na Walnem Zgromadzeniu d. 8. listopada 1916 przez wiceprezesa Towarzystwa Dr. LUDWIKA ĆWIKLIŃSKIEGO.

Z powodów od Wydziału niezawisłych odbywa się Zgromadzenie walne tego roku znacznie później, aniżeli lat innych. Zapowiedziane na początku lipca zebranie nie przyszło do skutku dla braku przepisanej statutem liczby członków.

Ze względów oszczędnościowych nie przedkłada Wydział także i w tym roku sprawozdania drukowanego; w roku przyszłym mają się pojawić razem trzy sprawozdania za lata 1914, 1915 i 1916. Na razie mam zaszczyt ustnie przedstawić w krótkości działalność Towarzystwa B. p. w r. 1915.

Biblioteka miała i w roku ubiegłym zadania pomnożone i zwiększone do spełnienia: pragnęła być środowiskiem i schroniskiem duchowem nietylko dla Polaków, stałe w Wiedniu przebywających, lecz także dla licznych rzesz rodaków, których burza wojenna nad Dunaj rzuciła. Oprócz stałych Towarzystw wiedeńskich, jak Towarzystwo Ś-go Wincentego a Paulo, Sodalicya Maryańska, Skauci i Skautki i inne, korzystały z gościnności Biblioteki następujące Towarzystwa i Związki: Towarzystwo pań z Galicyi, Towarzystwo ochrony ziemi, Grono nauczycieli i nauczycielek szkół ludowych i wydziałowych z Galicyi, Związek pań, kształcących się w języku niemieckim.

Z radością witalismy też licznych gości, zapisujących się do naszego Towarzystwa w charakterze uczestników, którzy chętnie korzystali z naszego księgozbioru. Ten, niestety, nie jest obfitym, a w roku ubiegłym nie zwiększyl się żadnymi nowymi nabytkami ani darami. Z uznaniem zaznaczyć należy gorliwe zabiegi i starania p. bibliotekarza, radcy rządowego Schramma, oraz wytrwałą pracę pomocnika bibliotekarza. Wypożyczalnia otwarta była dwa razy w tygodniu, a od końca lutego r. b. — co nawiasem dorzucam, gdyż należy to już do sprawozdania za r. 1916 — jeszcze w dzień trzeci.

T. zw. „kursa zajęć w zakresie szkół ludowych i wydziałowych“ dla dzieci uchodźców z Galicyi istniały do końca roku szkolnego 1914/15, czyli do połowy lipca, pod znakomitem kierownictwem pani Kikinisowej. Z początkiem roku szk. 1915/16, otworzono za zezwole-

niem dolno-austryackiej Rady szkolnej krajowej kursa tylko w zakresie szkół ludowych (6 klas w 4 oddziałach). Kierownictwo objął p. dyr. Buciewicz z Trembowli, a nauki udzielały oprócz dyrektora i ks. katechety cztery nauczycielki kwalifikowane (w ostatnich miesiącach pięć). Frekwencya w r. szk. 1915/16 była nierównie mniejsza, aniżeli w poprzednim; uczęszczało do szkółki około 80 dzieci, dziewcząt i chłopców, uczęszczały zaś pilnie, a postep w naukach był bardzo dobry. P. Inspektorowi szkół lud. kraj. dr. Alfredowi Jahnerowi należy się za trwałą i staranną opiekę nad tymi kursami szczere uznanie i podziękowanie. Przy końcu obydwóch lat szkolnych poddawały się dzieci osobnemu egzaminowi i otrzymały świadectwa, mające wartość świadectw szkół publicznych. Egzamina takie składało również sporo uczniów i uczennic, które naukę w domu pobierały. Na utrzymanie kursów udzieliły zasiłków c. k. galicyjska Rada szkolna krajowa, c. k. dolno-austryacka Rada szkolna krajowa oraz c. k. Ministerstwo wyznań i oświecenia. Nadto składały dzieci w miarę możności skromne datki na pokrycie niektórych wydatków, połączonych z nauką szkolną, lub spowodowanych urządzeniem uroczystości, które się w ciągu r. szk. odbyły. Towarzystwo Biblioteki polskiej na cele kursów funduszów osobnych wyznaczyć nie mogło, dostarczyło wszakże lokalu i opału. Wynagrodzenie sił nauczycielskich było nader skromne; tem wyżej cenić należy gorliwą i skuteczną ich pracę.

Co się tyczy szkółki, istniejącej oddawna przy Bibliotece dla kształcenia dzieci tutejszych w języku polskim, zaznaczyć należy, że liczba uczęszczających do niej chłopców i dziewcząt jeszcze niżej spadła. W r. 1915/6 uczęszczało do szkółki już tylko dzieci 48. Wojna, jak się zdaje, nie jest jedyną, ani nawet główną przyczyną stałego zmniejszania się liczby uczniów i uczenic. Ważniejszym powodem jest może mniej korzystne, aniżeli dawniej, położenie lokalu Towarzystwa, najgłówniejszą zaś przyczyną zapewne rozkład nauki w szkołach publicznych wiedeńskich; wiele dzieci pobiera obecnie obowiązkową naukę w szkołach publicznych, do których są zapisane, wyłącznie lub przeważnie w godzinach popoł. i nie mają żadnego popołudnia wolnego na naukę w szkołce naszej. Nad pytaniem, jakby znowu zwiększyć można frekwencyę, zastanowi się Wydział w najbliższej przyszłości. Jedna z nauczycielek, pani Rasch, ustąpiła ze stanowiska, które przez dłuższy lat szereg z wielkim pożytkiem dla dzieci zajmowała; od 1-go marca 1916 pełni obowiązki nauczycielki wyłącznie pani Antecka. Wydział Towarzystwa wyrazil p. Rasch gorące podziękowanie za wieloletnią ofiarną działalność.

Wedle dawnego zwyczaju nie zapomniano i w r. 1915 o gwiazdce dla dzieci. Zamiast podarków w ubraniu i obuwiu otrzymała dziatwa

pieniądze, żadna bowiem fabryka nie chciała podjąć się dostarczenia kilkudziesięciu par bucików. Funduszem gwiazdkowym zawiadywała J. Exc. pani Sewerynowa Kniaziołucka. Pozostałość funduszu tego z r. 1914 wynosiła 373 koron 40 h. Do niego wcielono z funduszu kolonijnego kwotę 200 kor. Arkuszy składkowych w r. 1915 także nie rozesłano. Wydatki wynosiły 728 kor.

Fundusz kolonijny, którym zawiaduje p. prezydent dr. Sawicki, nie miał żadnych wydatków, pominąwszy 200 kor., przekazane do funduszu gwiazdkowego. Dzieci na wakacye w r. 1915 nie wysłano.

Co się tyczy dochodów i wydatków Towarzystwa w r. 1915, zaznaczyć należy, że mimo słabszych wpływów w niektórych, zupełnego braku wpływów w innych rubrykach, zamknięcie rachunkowe za rok 1915 wypadło ostatecznie pomyślnie; nie będzie również niedoboru w r. 1916.

Liczba członków Towarzystwa pozostała tasama, co w r. 1914; było ich 126; uczestników bylo 341, nierównie zatem więcej, aniżeli kiedykolwiek, ubyło ich natomiast wielu w r. b., gdyż znaczna ilość uchodźców wróciła do kraju.

W łonie Wydziału Towarzystwa w ciągu r. 1915 — od dnia ostatniego Walnego Zgromadzenia — zmiany żadnej nie bylo.

Powyższe sprawozdanie Walne Zgromadzenie przyjęło do wiadomości.

III. Sprawozdanie za r. 1916,

złożone na Walnem Zgromadzeniu w d. 19. maja 1917 r. przez wiceprezesa Towarzystwa Dr. LUDWIKA ĆWIKLIŃSKIEGO.

Od ostatniego Walnego Zgromadzenia, które się odbyło d. 3-go listopada 1916 r., oddziela nas okres prawie tylko półroczny. Sprawozdanie przedłożone temu Zgromadzeniu odnosiło się wprawdzie do r. 1915, spóźniony termin zebrania sprawił jednak, że dotknięto w sprawozdaniu także już niektórych spraw z r. 1916. Niniejsze sprawozdanie może być zatem zwięzłe i krótkie, tem bardziej, ile że trudne warunki, wśród których działać było można w. r. 1916, nie pozwoliły na rozwinięcie czynności szerszej; nie zaniedbano mimo to niczego, co zrobić było można i należało.

Najpiękniejszym momentem w ciągu r. 1916 był obchód rocznicy Konstytucyi Trzeciego Maja. Uroczysty ten wieczór, urządzony wespół z Towarzystwem „Strzechy", odbył się d. 19-go maja. Uświetnił go profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Ignacy Chrzanowski znakomitym odczytem o czterdziestej rocznicy Trzeciego Maja w Warszawie w r. 1831. W części muzykalno-wokalnej wzięły łaskawie udział panie: Helena Ruszkowska-Seeligerowa i Anita Hamerska oraz panowie prof. Lalewicz, Rosenstock i Drdla. Czysty dochód przeznaczono na cele dobroczynne i kulturalne polskie w Wiedniu.

Innych uroczystości Towarzystwo nie urządziło, spełniało natomiast i w tym roku zadanie domu polskiego, gromadzącego u siebie znaczną część kolonii polskiej i wielu współrodaków z Galicyi, którzy z powodu wojennej zawieruchy na czas pewien zamieszkali w Wiedniu. W lokalnościach Towarzystwa odbywały się bez przerwy zebrania tych stowarzyszeń i związków, które i w poprzednich latach gościły w skromnym naszym przybytku. Z księgozbioru korzystali chętnie zarówno członkowie Towarzystwa i ich rodziny, jak uczestnicy, których liczba zmniejszyła się jednak w r. 1916, gdy niemało uchodźców wróciło do stałych swych siedzib w kraju. Że mogliśmy tylko w części spełnić życzenia osób, wypożyczających książki, jest rzeczą zrozumiałą; z dochodów Towarzystwa można było na zakupno nowośc literackich przeznaczyć kwotę nad wyraz skromną. Liczba darów nie była znaczna; tem gorętsze składamy podziękowanie Szanowym Dawcom, którzy o księgozbiorze naszym pamiętać zechcieli.

Do szkółki, istniejącej przy Bibliotece dla nauki języka polskiego, zapisało się w roku szkolnym 1916/17 dzieci 43. W ciągu ubiegłych miesięcy wyjechało z Wiednia 5 dzieci, 2 chłopcy wystąpili, ukończywszy 14 rok życia, uczęszcza zatem obecnie dzieci 36. Ze względów na rozkład nauki w szkołach miejskich, o którym była mowa w sprawozdaniu za rok ubiegły, dzieci mogą przeważnie uczęszczać tylko jednego popołudnia na naukę języka ojczystego; połowa mniej więcej pobiera ją w środy, druga połowa w soboty przez 3 po sobie następujące godziny. Nauki udziela pani Aniela Antecka ze znaną gorliwością i bardzo dobrym skutkiem. Na gwiazdkę otrzymały dzieci dary w pieniądzach po 10 lub 12 koron, stosownie do pilności i zapotrzebowania. Na zakupno ubrań i obuwia fundusze nie pozwalały. Funduszem gwiazdkowym zarządza p. radca Dworu dr. Zygmunt Pilat, funduszem kolonijnym p. prezydent dr. Sawicki. Na wakacye dzieci nie wysłano.

W pozostających w luźnym związku z Biblioteką t. zw. „Kursach zajęć w zakresie szkół ludowych“ dla dzieci uchodźców z Galicyi podjęto z początkiem roku szk. 1916/17 na nowo naukę w 4 klasach, obejmujących 6 oddziałów. Uczęszcza do niej dzieci przeszło 80, pobierając naukę wedle planów, przepisanych dla szkół galicyjskich. Wyniki nauki są równie pomyślne, jak w obydwóch latach poprzednich. Jest to zasługa Grona nauczycielskiego, któremu należy się za rzetelne trudy i starania szczere uznanie. Byt kursów został ustalony przez to, że powiodło się uzyskać stałą remuneracyę dla sił nauczycielskich. Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych przyznało reskryptem z d. 27. listopada 1916 l. 60 263 kwotę miesięcznych 575 kor. na opłacanie kierownika i nauczycieli, zatrudnionych przy kursach, a to na przeciąg $9^1/_2$ miesięcy, od 1-go października 1916 do 15. lipca 1917. Za to łaskawe uwzględnienie potrzeb dziatwy galicyjskiej należy się Wysokiemu Ministerstwu szczera wdzięczność. Gorącą podziękę godzi się także wyrazić p. mecenasowi, radnemu Dr. Schwarz-Hillerowi, jako kierownikowi Centrali dla uchodźców galicyjskich za życzliwe i skuteczne poparcie starań wiceprezesa Towarzystwa o wyjednanie subwencyi. Niestety kursa poniosły stratę dotkliwą: w marcu r. b. rozstał się z tym światem po krótkiej chorobie kierownik kursu śp. dyr. Buciewicz z Trembowli. Sumienność, pilność i skromność cechowały tego zacnego opiekuna młodzieży i obywatela. Gorliwe zabiegi około dobra dziatwy, która podczas wojny tutaj we Wiedniu szukała schronienia, zjednały mu miłość dzieci, wdzięczność rodziców, uznanie przełożonych.

Przechodząc do spraw finansowych, zaznaczyć należy, żeśmy i tego roku uniknęli niedoboru. Wynik to niezawodnie pożądany,

osiągnąć go jednak było niełatwo, trzeba było ograniczyć wydatki. Oszczędność ma jednak wartość względną; zbyt daleko posunięta uniemożliwia rozległą i skuteczną działalność. Preliminarz na r. 1917 również nie przewiduje niedoboru, obraca się jednak w cyfrach nader skromnych. Jeżeli Towarzystwo ma spełniać swe zadania kulturalne w nieco szerszej mierze, potrzebuje funduszów znaczniejszych; o tych więc uzyskanie Wydział mimo trudnych warunków chwili obecnej przedewszystkiem zabiegać musi. Niech będzie wolno polecić Towarzystwo Biblioteki dalszym życzliwym względom Władz i Instytucyi naszych publicznych. Zarazem godzi się wyrazić nadzieję, że w uznaniu pożytecznego zakresu działania Towarzystwa nowi członkowie zapisywać się doń zechcą, a niemniej, że także znaczniejszy wpływ zaległych rat wkładek członków zasili kasę Towarzystwa.

Przy wyborach ostatnich weszli do grona Wydziału pp. radca Dworu Dr. Roman Moraczewski i dr. Maryan Rzuchowski w miejsce pp. dr. Adama Lewickiego, który przeniósł się na stałe stanowisko służbowe w Galicyi, i p. dr. Eugeniusza Malisza, który od początku wojny przebywa poza Wiedniem.

Z grona Członków ubyli przez śmierć: śp. radca Dworu Miczyński, wieloletni członek Komisyi rewizyjnej i śp. sekretarz ministeryalny Dr. Mieczysław Zaleski: Cześć Ich pamięci!

Powyższe sprawozdanie przyjęło Walne Zgromadzenie do wiadomości.

Skład Wydziału Towarzystwa Biblioteki polskiej
w końcu roku 1916:

J. E. Biliński Leon, dr., prezes;
J. E. Ćwikliński Ludwik, dr., wiceprezes;
Schramm Władysław, bibliotekarz;
Pilat Zygmunt, dr., zast. bibl.;
Dobiecki August, dr., skarbnik;
Seeliger Ferdynand, zast. skarbnika;
Zubrzycki Tadeusz, sekretarz;
Rzuchowski Maryan, dr., zast. sekr.;
Binder Wilhelm, dr.;
Fałat Stanisław;
Gałecki Kazimierz, dr.;
Lewicki Jan, dr.;
Moraczewski Roman, dr.;
Sawicki Lubicz Jan, dr.;
Struszkiewicz Władysław;
Waygart Jan, dr.

Komisya rewizyjna:

Łoziński Karol, dr.;
Nentwig Józef.

Stan księgozbioru:

Według sprawozdania Wydziału za r. 1913 znajdowało się w bibliotece	17861 dzieł
W latach 1914, 1915, 1916 przybyło	468 „
Stan księgozbioru w końcu roku 1916	18329 dzieł.

W latach 1914—1916 ofiarowali Bibliotece: Wys. Prezydyum Rady Ministrów i Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych dzieł 273, J. E. Dr. Chłędowski 22, pani Gołogórska 8, pani Halbanowa 7, p. Kotykiewicz 1., p. Koźmian 9, p. Natanson 1, pani Nidjol 2, p. dr. Twardowski 12, p. dr. Wysocki 36, p. Zubrzycki 1.

Datki pieniężne:

W r. 1914: Koło Polskie w Wiedniu	K 250.—
Sejm Kraj. gal. dla bibl.	„ 400.—
Wydział Krajowy galic. dla szkółki	„ 500.—
W r. 1915: Komitet zapomog. dla uchodźców z Galicyi dla bibl.	„ 500.—
W r. 1916: Wydział Kraj. galic. dla szkółki	„ 500.—

Uwaga: Subwencye przyznane na utrzymanie Kursów zajęcia dla zieci uchodźców z Galicyi są wyszczególnione w sprawozdaniach I., II. i III.

WYKAZ

obrotu funduszów Biblioteki Polskiej w Wiedniu

za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1914.

Dochód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
15	Pozostałość z. r. 1913 . . .	385.08		385.08
18	Wkładki członków	1465.—		1465.—
31	Wkładki uczestników . . .	653.—		653.—
31	Dochód z wieczoru mazurowego	—	2184.88	2184.88
31	Datki	650.—	500.—	1150.—
31	Odsetki od kapitału . . .	80.—	824.—	904.—
32	Inne dochody	169.—		169.—
	Suma . . .	3402.08	3508.88	6910.96

Rozchód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
33	Koszta zbierania wkładek .	29.80	—	29.80
33	Najem lokalu	1500.—	1500.—	3000.—
33 i 34	Usługa i noworoczne . . .	224.—	—	224.—
35	Wydatki gospodarcze . . .	321.—	320.64	641.64
35	Koszta drukarskie	204.—	—	204.—
35	Oprawa książek	126.70	9.60	136.30
35	Zakupno książek	369.21	—	369.21
38	Wydatki kancelaryjne . . .	53.82	—	53.82
38	Asekuracya	33.04	—	33.04
38	Rekwizyta szkolne	—	41.—	41.—
38	Różne wydatki	149.42	—	149.42
39	Płaca nauczycielek	—	860.—	860.—
39	Pomocnikowi bibliotekarza	200.—	—	200.—
	Stan kasy z końcem r. 1914	191.09	777.64	968.73
	Suma . . .	3402.08	3508.88	6910.96

Uwaga. Biblioteka Polska posiada kapitał żelazny (legat ś. p. Brunnerowej) w 4% rencie majowej wartości nominalnej K 20.600 na rzecz szkółki i kolonii wakacyjnych, kapitał zapasowy w rencie austryackiej nominalnej wartości K 2000, złożony w banku austryacko-węgierskim, K 6000 w listach zastawnych (56 l.) Tow. kred. ziemsk. we Lwowie i książeczkę kasy oszczędności, opiewającą na K 1513.49.

Sprawdzono:

Wiedeń, dnia 18. Lutego 1915.

Józef Nentwig. **Jan Miczyński.**

August Dobiecki,
Skarbnik.

WYKAZ

obrotu funduszów Biblioteki Polskiej w Wiedniu

za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1915.

Dochód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
41	Pozostałość z. r. 1914 . .	191.09	777.64	968.73
45	Wkładki członków	1925.—	—	1925.—
45	Wkładki uczestników . . .	2461.—	—	2461.—
45	Datki	—	500.—	500.—
46	Odsetki od kapitału . . .	131.41	824.—	955.41
46	Inne dochody	15.—	—	15.—
	Suma . . .	4723.50	2101.64	6825.14

Rozchód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
47	Koszta zbierania wkładek .	34.55	—	34.55
47	Najem lokalu	1500.—	1500.—	3000.—
48	Usługa i noworoczne . . .	208.—	—	208.—
49	Wydatki gospodarcze . . .	496.63	248.—	744.63
49	Koszta drukarskie	48.—	—	48.—
49	Oprawa książek	137.12	—	137.12
50	Wydatki kancelaryjne . . .	10.44	—	10.44
51	Asekuracya	33.04	—	33.04
51	Rekwizyta szkolne	—	17.30	17.30
52	Różne wydatki	85.82	—	85.82
53	Płaca nauczycielek	—	880.—	880.—
53	Pomocnikowi bibliotekarza	440.—	—	440.—
	Stan kasy z końcem r. 1915	1186.24	—	1186.24
	Suma . . .	4179.84	2645.30	6825.14

Uwaga. Biblioteka Polska posiada kapitał żelazny (legat ś. p. Brunnerowej) w 4% rencie majowej wartości nominalnej K 20.600 na rzecz szkółki i kolonii wakacyjnych, kapitał zapasowy w rencie austryackiej nominalnej wartości K 2000, złożony w banku austryacko-węgierskim, K 6000 w listach zastawnych (56 l.) Tow. kred. ziemsk. we Lwowie i książeczkę kasy oszczędności, opiewającą na K 1513.49.

Sprawdzono: Wiedeń, dnia 23. Marca 1916. **August Dobiecki,**

Skarbnik.

Józef Nentwig. **Jan Miczyński.**

WYKAZ

obrotu funduszów Biblioteki Polskiej w Wiedniu

za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1916.

Dochód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
53	Pozostałość z. r. 1915 . .	1186.24	—	1186.24
56	Wkładki członków	1180.—	—	1180.—
56	Wkładki uczestników . . .	897.—	—	897.—
56	Udział w dochodzie z wieczorku 3. maja	—	374.48	374.48
56	Datki	—	500.—	500.—
56	Odsetki od kapitału . . .	245.65	824.—	1069.65
	Suma . . .	3508.89	1698.48	5207.37

Rozchód.

Stronica księgi głównej	Wyszczególnienie	Biblioteki koron	Szkółki koron	Razem koron
57	Koszta zbierania wkładek .	19.20	—	19.20
57	Najem lokalu	1500.—	1500.—	3000.—
58	Usługa i noworoczne . . .	194.—	--	194.—
59	Wydatki gospodarcze . . .	329.58	329.—	658.58
59	Koszta drukarskie . . .	19.50	—	19.50
59	Oprawa książek	22.25	—	22.25
59	Wydatki kancelaryjne . . .	14.40	—	14.40
60	Asekuracya	33.54	—	33.54
60	Rekwizyta szkolne	—	35.10	35.10
60	Różne wydatki	26.30	—	26.30
60	Płaca nauczycielek	—	520.—	520.—
60	Pomocnikowi bibliotekarza	200.—	—	200.—
—	Stan kasy z końcem r. 1916	464.50	—	464.50
	Suma . . .	2823.27	2384.10	5207.37

Uwaga. Biblioteka Polska posiada kapitał żelazny (legat ś. p. Brunnerowej) w 4% rencie majowej wartości nominalnej K 20.600 na rzecz szkółki i kolonii wakacyjnych, kapitał zapasowy w rencie austryackiej nominalnej wartości K 2000, złożony w banku austryacko-węgierskim, K 6000 w listach zastawnych (56 l.) Tow. kred. ziemsk. we Lwowie i książeczkę kasy oszczędności opiewającą na K 1513.49.

Sprawdzono:

Wiedeń, dnia 8. Lutego 1917.

August Dobiecki,
Skarbnik.

Józef Nentwig. **Karol Łoziński.**

Preliminarz na rok 1917.

Dochód:

Pozostałość z roku 1916	K	464·50
Wkładki członków	„	1.400·—
Wkładki uczestników	„	900·—
Datki	„	1.000·—
Odsetki od kapitału	„	960.—
Razem .	K	4.724·50

Rozchód:

Najem lokalu	K	3.000·—
Usługa i noworoczne	„	190·—
Wydatki gospodarcze	„	600·—
Oprawa książek	„	25·—
Zakupno książek	„	100·—
Asekuracya	„	35·—
Rekwizyta szkolne	„	40·—
Różne wydatki	„	30·—
Płaca nauczycielki	„	500·—
Pomocnikowi bibliotekarza	„	200·—
Razem .	K	4.720·—

Dochody	K	4.724·50
Rozchody	„	4.720·—
Nadwyżka .	K	4·50

Rachunek funduszu kolonijnego:

Rok 1914:		
Przeniesienie z roku 1913	K 289.10	
Odsetki od papierów wartości nom. K 6000.—	„ 239.40	
Wynik sładki	„ 2028.20	
razem		K 2556.70
Rozchody		„ 1123.70
Do przeniesienia na rok 1915		K 1433.—
Rok 1915:		
Z przeniesienia	K 1433.—	
% od listów Tow. Kred. (56 letn.) na K 6000.—	„ 237 60	
% półroczny od nowo nabytego listu na K 1000	„ 19.80	
razem		K 1690.40
Wydatki:		
na zakupno listu na K 1000.—	K 823.—	
datek na gwiazdkę	„ 200.—	
razem		K 1023.—
Do przeniesienia na rok 1916		K 667.40
Rok 1916:		
Z przeniesienia	K 667.40	
% od listów Tow. Kred. na K 6000.—	„ 237.60	
% półroczny od listu zastawn. na K 1000	„ 19.80	
razem		K 924.80
Wydatki:		
datek na gwiazdkę		K 300.—
Do przeniesienia na rok 1917		„ 624.80

Rachunek funduszu gwiazdkowego:

Rok 1914:		
Pozostałość z r. 1913	K	664.04
Subwencya Koła Polskiego	„	100.—
Datki	„	110.—
Z funduszu kolonijnego	„	150.—
Suma przychodu	K	1024.04
Wydatek: na ubranie i obuwie dla dzieci	„	650 64
Pozostałość	K	373.40
Rok 1915:		
Pozostałość z r. 1914	K	373.40
Datki	„	200.—
Z funduszu kolonijnego	„	200.—
Z kuponów za lata 1914. 1915	„	48.—
Suma przychodu	K	821.40
Wydatek	„	728.—
Pozostałość	K	93.40
Rok 1916:		
Pozostałość kasowa z r. 1915	K	93.40
Procent od tej kwoty	„	6.60
Z kuponów za r. 1916	„	24.—
Z funduszu kolonijnego	„	300.—
Suma przychodu	K	424.—
Rozchód: rozdano gotówką między dzieci	„	366.—
Pozostałość	K	58.—

Członkowie Towarzystwa.

A. Honorowi:

J. E. Helena z Dylewskich baronowa Zlemiałkowska.

B. Zwyczajni:

Ajdukiewicz Zygm., artysta-malarz.
Auberowa Marya.
Dr. Bendel Maurycy, lekarz.
Bernaczek Karol, Dr., sekr. w Min. rob. publ.
J. E. Biliński Leon, Dr., tajny radca, b. Minister wspólnego Skarbu.
Biliński Maryan, Dr.
Binder Wilhelm Dr, radca Dworu w Tryb. adm.
Ciechanowski Adam, st. radca bud. w Min. rob. publ.
J. E. Chłędowski Kazim., tajny radca.
Chmurski Antoni, Dr., advokat.
J. E. Ćwikliński Ludwik, Dr., tajny radca, szef sekc. w Min. oświaty.
Czaykowski Stefan, Dr.
Dolański Henryk, właść. dóbr.
Dobiecki August, radca min. w Min., handlu.
Dobrowolny Wiktor
Dobrowolski Stanisław, Nieczuja, radca min.
J. E. Dulęba Władysław, Dr., tajny radca, b. Minister.
Dzieduszycki Jerzy, Dr., hr., sekr. min.
Dziedzicki Roman, Dr., radca sekc w Min. Skarbu.
Dzierżanowski Stanisław, wicesekr. w Min. skarbu.
Ettmayer Henryk, radca sekc.
Fałat Stan., radca skarb. w Min. skarbu.
Fedorowicz Władysław, radca Dworu w Min. handlu.
Gałecki Junosza Kazimierz, Dr., szef sekc. w Min. skarbu.
Gartenberg Adela.
Gniewosz Włodzimierz, wicesekr. w Min. handlu.
Godlewski M. A., art. mal., prof., Ak. szt. pięk.
Gutkowski Stanisław, radca Gen. Insp.
Harajewicz Władysław, Dr., radca ces., lekarz.
Henoch Władysław, Dr., radca sekc. w Min. kol.
Henzel Maryan, Dr., wicesekr. w Min. roln.
Herbst Artur, szef sekc.
Hinze Wiktor, kom. pow w Min. handlu.
Hordyński Włodzimierz.
Horoch Kajetan, Dr. med
Inlender Adolf, dziennikarz.
Jaworski Adolf.
Karchesy Adam, radca Nam. w Min. roln.
Kierski Zbigniew, sekretarz w Kanc. gab.
Kniaziołucka Michalina, J. E.
Köller Hieronim, Dr., szef sekcyi w Min. roln.
Konopka Alfred, inżynier.
Kornfeld Edmund, Dr.. adwokat.
Kozubowski Adam, Dr, radca min. w Min. skarbu.
Kraus Włodzimierz, Dr., wicesekr. w Min. Skarbu.
J. E. Kuczyński Eugeniusz, b. pełn. poseł i minister.
Ks. Kukliński Jakób.
Kwiatkowski Bronisław, Starosta w Min. spraw. wewn.
J. E. Lanckoroński Karol, hr., tajny radca.
Lasocki Zvgm., hr., radca Namiestnictwa, poseł do Rady p.
Lewakowski Stanisław, Dr.
Lewicki Jan, Dr., radca Dworu w Kancel. gabinetowej.

Liszniewski Karol, Dr., wicesekr. w Min. rob. publ.
Lubomirska Marya, Ks.
Łoziński Karol, radca Dworu w Tryb. adm.
Madeyski Robert, radca budown. w Min. kol.
J. E. Madeyski Jerzy, szef sekc. w Min. osw.
Malec Michał, st., rew. w Min. kol.
Malisz Eugeniusz. Dr., st. radca budown.
Maryański Henryk. Dr., adwokat.
Maryjewski Stanisław, Dr., wicesekr. w Min. osw.
Marynowski-Zagórny Ludwik, inżynier.
Mendelsburg-Leon, Dr., radca Dworu w Najw. Tryb.
Monat Henryk, Dr., Adwokat.
Moraczewski Roman. radca Dworu.
J. E. Morawski-Dzierżykraj Zdzislaw, Dr, b. Minister.
Morawski Jan, Dr., sekr. min.
Mroczkowski Leon, radca bud. w Min. kol.
Natanson Karol, Dr., lekarz
Nentwig Józef, radca Dworu w Najw. Izbie obrach.
Neuhaus Jan, Dr., st. inżynier w Min. rob. publ.
Neumann Edward, sekr. min. w Min. dla Galicyi.
Niementowski Tadeusz, Dr.
Nowicki Juliusz, sekr. min w Min. handlu.
Obogi Oswald, radca Rządu, literat.
Opolski Józef, radca min. w Min. rob. publ.
Orłowski Jan, hr.
Oszacki Juliusz, wicesekr. min. w Min. sk.
Peszkowski Zygmunt, radca bud. w Min. kol.
Piekarski Stanisław, Dr., radca sekc. w Min. osw.
Pilat Zygmunt, Dr., b. radca min. w Min. osw.
Piotrowski Ginwiłł Edmund, dyrektor tow. ubezp. North British.
Pochwalski Kazimierz, prof. Akad. sztuk pięknych.
Podczaski Władysław, radca min. w Min. obr. kraj.
Podlewski Franciszek, Dr., radca Dworu w Min. kol.
Postępski Władysław.
Przetocki Stanisław, st. inżynier w Min. rob publ.
Raczyńska Karolina, wł dóbr.
Rauchinger Henryk, artysta-malarz.
Rittner Tadeusz, Dr., radca sekc. w Min. oświaty.
Rogalski Stanisław, sekr. w Min. kol,
Romaszkan Józef, Dr., kom. pow. w Min. rob. publ.
Rosner Ignacy, radca min., Dr., poseł do Rady p
Rozwadowski Jordan Konstanty, sekr. w Min. rob. publ.
Różycki Rudolf, Dr., radca Dworu w Tryb. adm.
Rzuchowski Maryan, Dr., kom. pow. w Min. rob. publ.
Rybaczewski Dom. Franc., Dr., radca górn. w Min. rob. publ.
Sawicki Ślepowron Apoloniusz, nadradca rach.
Sawicki Lubicz Jan, prez. Senatu w Tryb. adm.
Schramm Władysław, radca Rządu.
Seeliger Ferdynand, Dr., radca Dworu.
Służewski Jan, rew. rachunk.
Smolka Zbigniew, radca Min. kol.
Spanier de Spanierau Paweł, Dr., sekr. w Min. roln.
Struszkiewicz Władysław, radca Dworu.
Szymański Emanuel, st. radca budow.
Twardowski Juliusz, Dr, radca min. w Min. dla Galicyi.
Waygart Jan, Dr., radca min. w Min. rob. publ.
Wawrzkowicz Stanislaw, inżynier w Min. rob. publ.
Werner Edward, Dr., radca skarbu w Min. skarbu.
Weissbrod Władysław, kom. pow. w Min. roln.
Włodzimirska Milena.
Włodzimirski Alfred.
Wolff Frydryk, em. nadradca skarbu.
Wyszatycki Lubomir, Dr., sekr. min. w Min. skarbu.
Zipser Józef, Dr., adwokat.
Zubrzycki Tadeusz, st. inżynier w Min. rob. publ.
Żarliński Hieronim, wicesekr. w Min. robót publ.
Żeleński Henryk, sekr. Namiestnictwa.
Żmuda Franciszek, Dr, kom. skarb.

H